

#hazhozjonamuzeum

A SZÁZADFORDULÓ MŰVÉSZETE: SZIMBOLIZMUS, SZECCESSZIÓ

Az európai századforduló művészete
A szecesszió iparművészete

Szecesszió iparművészete 4: Ötvösművészet

Szecesszió

Ideje: A szecessziót a „századforduló” stílusának tekintjük, vagyis virágkorát a 19. és a 20. század fordulójára tesszük. Pontos kezdeti és végső évszáma nincs, de nagyjából 1890 és az 1910-es évek közé tehető.

Helye: A szecesszió ún. **összművészeti** stílus. Ez egyrészt azt jelenti, hogy minden művészeti ágban megjelenik és ezek harmóniájára törekszik, másrészt azt is, hogy a világ nagy részén elterjedt: Európán kívül Észak- és Dél-Amerikában, Ázsiában, Afrikában és Ausztráliában is megtalálhatók az ebben a stílusban alkotott műtárgyak és épületek. Érdekes módon azonban ez a közös új stílus a különböző területeken különböző jellegzetes jegyeket is viselt, és más-más névvel is illették, éppen azt kifejezendő, hogy a historizmus ellentételeként, a modernitás szellemében jött létre: **Jugendstil** (német, „fiatal stílus”), **Art Nouveau** (francia, „új művészet”), **Modern Style** (angol, „modern stílus”), **Modernisme** (spanyol, „modernizmus”).

Háttere: A századfordulót szerte a világon a **gyökeres megújulás igénye** jellemezte. A fejlődő iparosodás, a polgárság gazdasági megerősödése és befolyásának megnövekedése új igényeket támasztott. Új nagyvárosok jöttek létre, új épülettípusokra (pl. lakóházak, bérpaloták, szállodák, éttermek, kávéházak, cukrászdák, közparkok, gyógyfürdők, bankok) volt szükség, ezekben pedig új berendezési tárgyakra. Felébredt a kultúra és a környezet általános megújításának vágya. Ezt a vágyat és szükségletet beteljesítve jött létre az „új stílus”, amely a 19. századi akadémizmussal (az akadémiákon tanított régi stílusok másolása: neoklasszikus, neogótikus, neoreneszánsz, stb.) szemben a letűnt stílusok utánzásával való szakítást hirdette, a silány ipari tömegtermékeket elvetette. Ezek helyett az **egyediséget**, a **kézművességet** dicsőítette, és a **természetben**, illetve a **népművészetekben** kereste az ihletet. Elméleti megalapozása az Arts & Crafts mozgalom Nagy-Britanniában (1888. Pugin, Ruskin, Morris írásai: a tömegtermelés, sorozatgyártás ellenhatásaként a középkori, céhes kézművesség felelevenítése).

1. A szecesszió ötvösművészete

Ötvöstárgynak a nemesfémből készült tárgyakat nevezzük, de az iparművészet vonatkozásában ezt a kifejezést általánosan használjuk a **fém**ből készült **műalkotások**ra – legyenek azok akár aranyékszerek, akár bronzcsillárok, akár ónszerlegek, akár kovácsoltvas kapuk. A fémművészet a 19. század végén több technikai újításnak köszönhetően rohamos **fejlődés**nek indult, és a szecesszió egyik vezető ágazata lett.

A szecesszió fémművészete meglehetősen egységes, nem válik el olyan élesen a különböző országokban, mint a bútorművészet vagy az építészet esetében. Általánosan a **francia ízlés** hatja át, vagyis a fém műalkotások lendületesek, burjánzóak, gyakran a **természetből vett formákkal** és színekkel díszítettek. Némelyik művész a lehető legpontosabban és legrészletesebben, természetűen ábrázolja a fémbe öntött növényeket, állatokat, embereket, némelyik alkotó viszont egyszerűsít, stilizál. De a gazdag anyaghasználat és formavilág mindenhol általános.

2. Franciaország ötvösművészete

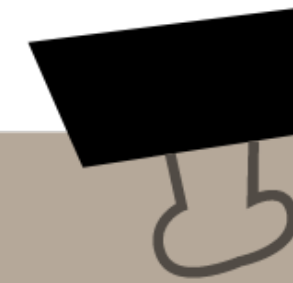
Mi jellemzi?

A szecesszió ötvösművészetének fellelővára egyértelműen **Párizs**. A másik nagy központ pedig, akárcsak az üvegművészet esetében, **Nancy**. E két városban élnek és alkotnak a legnagyobb művészek, akik közül többen az építészek köréből kerülnek ki – valószínűleg azért, mert sok ötvösmű szorosan kötődik az épületekhez, pl. lépcső- és erkélykorlátok, ajtók és ablakok rácsai, világítótestek. Minden francia szecessziós ötvösmű közös jellemvonása – legyen bár egy finom kis ékszer vagy egy nagy épületen körbefutó rács – a lendületesség, a florealitás, az ide-oda hajló és kanyargó indák szövevényes hálózata. De a díszek közt gyakran szerepelnek eszményi, légiés nőalakok is.

A francia szecessziós művészek alkotásai oly nagy hatásúak, hogy világszerte számos követőre találtak a fémművesség terén is.

Az új stílus neve franciául: **Art Nouveau** („új művészet”)

Kik az alkotói, mesterei?

- René Jules Lalique
- Raoul Larche
- Francois Moreau
- Henry Vever
- Jules-Paul Brateau

2.1 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Érdekesség

A virágos köpenyt viselő nőalakot a művész egy létező személyről, Loie Fullerről mintázta, aki a kor leghíresebb táncosnője volt.

Érdekes személyiségével és különleges leples táncaival a legtöbb szecessziós művészt megihlette.

Függő

Terv és kivitelezés: René Jules Lalique
Párizs, 1900 körül
Arany, üveg, azsúrzmánc, gyémántok

2.2 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Érdekesség

A lámpatest nőalakját Larche szintén a korábban említett táncosnőről mintázta.

A villanykörtét a táncosnő feje fölé lebbenő fátyol rejt.

Asztali lámpa
Terv: Raoul Larche
Párizs, 1900 körül
Aranyozott bronz

2.3 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Érdekesség

Majorelle elsősorban bútorok tervezőjeként ismert, de a fa mellett több más anyaggal, így fémmel is dolgozott.

Tűzbakpár
Terv: Louis Majorelle
Nancy, 1900 körül
Kovácsoltvas

2.4 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Díztányérok

Terv és kivitel: Jules-Paul Brateau

Párizs, 1897 körül

Domborított ón

3. Amerika ötvösművészete

Mi jellemzi?

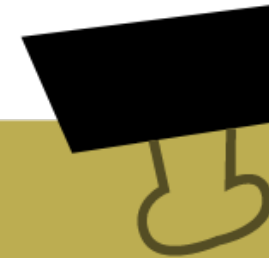
Érdekes módon az Amerikai Egyesült Államokban is **francia hatás** érezhető a fémtárgyakon: lendületes formák, virágos formanyelv.

Észak-Amerika legnagyobb nevű művészcsaládja szintén kötődik a szecesszió ötvösművészetéhez: ők a Tiffany család.

- **Charles Lewis Tiffany**, az édesapa ékszerész volt. Ő emelte világszínvonalra az amerikai ezüstékszer-gyártást, és alapította meg a máig legendás Tiffany & Co. ékszercéget 1837-ben.
- Fia, **Louis Comfort Tiffany** leginkább üvegművészként ismert, de édesapja kérésére többször is tervezett gyönyörű díszedényeket és tárgyegyütteseket ezüstből. Munkái a francia szecesszió stílusában készültek.

Az új stílus neve angolul: **Modern Style** („modern stílus”)

Kik az alkotói, mesterei?

- Charles Lewis Tiffany
- Louis Comfort Tiffany

3.1 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Doboz

Alkotók: Charles L. Tiffany és Louis Comfort Tiffany (Tiffany Studios)

New York, 1902 után

Bronz és üveg

Piperekészlet: tükör, gyertyatartó pár, vázapár,
gyufatartó, kancsó, ovális tálca, négyzetes tálca,
fedeles edénykék, cipőhúzó, cipőgomboló

Alkotó: Louis Comfort Tiffany
New York, 1902–1907
Ezüst, vésve, rézberakásokkal

4. Magyar ötvösművészet

Mi jellemzi?

A magyar szecessziós ötvösművészet kétféle úton jár, hasonlóan a bútorművészetéhez: az alkotások egyik köre francia hatást mutat, a másik csoport pedig önálló, főként a népművészetünkből merítő, magyaros formákat visel.

A 20. század hajnalának két leghíresebb ötvösművésze hazánkban egy testvérpár: **Beck Ö. Fülöp és Fémes Beck Vilmos**. Mindketten szobrászművészek, de számos iparművészeti alkotásukról is tudunk, bár sajnos ezen kisebb művek többsége mára elveszett.

„A leghíresebb magyar díszműkovács” **Jungfer Gyula** volt. Ő készítette a 19. századi nagy, reprezentatív, állami megrendelésre épült középületek többségének kovácsoltvas munkáit, így lenyűgöző alkotásait megcsodálhatjuk többek között az Országházon és a Várban. Ismert munkája több Andrássy úti bérpalota és a volt Wenckheim-palota, azaz a mai Központi Szabó Ervin Könyvtár; de számos pesti bérház kapurácsa és lépcsőkorlátja is. Munkái többnyire historizáló, de néhány századfordulós művén ötvözi a népművészeti elemeket és a florealis szecesszió mintáit. Az épületeket díszítő alkotásai mindig gyönyörűen harmonizálnak az adott épülettel, mely befogadja őket. Érdekes módon a nagy épületdíszítő vaselemek mestere kisebb iparművészeti alkotásokat is szívesen készített. Az Iparművészeti Múzeum több csillárt, virágdíszet és egy postaládát is őriz tőle.

A korszak másik jelentős ötvösművésze **Tarján (Huber) Oszkár**. Ő a szó hagyományos értelmében ötvös, hiszen főleg ékszereket készít. Párizsban Lalique-nál tanult, így alkotásai főként a francia szecessziót tükrözik, viszont olykor a magyar népművészetből is merített formákat és színeket. Akárcsak harmadik fontos ötvösünk, **Hibján Samu**. A korszak érdekes ötvös-iparművész egyénisége **Rapoport Jakab** is (más írásváltozatok szerint Rappaport vagy Rapaport). A zománcmunkák mestere volt, nemzetközi hírnevét különleges, egyedi technikájának, a jellegzetes, márványos hatású, többszínű, ún. felhős zománcnak köszönhette, mellyel nagy, domború felületeket is képes volt beborítani.

Kik az alkotói, mesterei?

- Beck Ö. Fülöp
- Fémes Beck Vilmos
- Jungfer Gyula
- Tarján (Huber) Oszkár
- Hibján Samu
- Rapoport Jakab

4.1 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Dísztányérok

Terv: Beck Ö. Fülöp
Budapest, 1900 körül
Domborított bronz

Postaláda
Alkotó: Jungfer Gyula
Budapest, 1896
Sárgaréz

4.2 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Függőlámpa (fagyöngycsillár)
Alkotó: Jungfer Gyula
Budapest, 1890-es évek vége
Kovácsoltvas

4.3 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Függők

Alkotó: Tarján (Huber) Oszkár
Budapest, 1904–1905 körül
Arany, zománc, azsúrzománc

4.4 Melyek a legszebb példái az Iparművészeti Múzeum gyűjteményében?

Karkötő

Alkotó: Hibján Samu

Budapest, 1899–1900

Arany, ezüst, gyémánt, zománc

Kaspó

Alkotó: Rapoport Jakab

Budapest, 1900 körül

Vörösréz, zománc

A szecesszió ötvösművészete

Fogalomtár

- **szecesszió:** a századforduló művészeti stílusa
- **iparművészet:** egyedi, különleges, művészi dísz tárgyakat és használati eszközöket alkotó művészeti ág
- **ötvösművészet:** egyedi, művészi nemesfém tárgyakat alkotó művészeti ág
- **zománc:** az üveghez hasonló összetételű, színtelen vagy fém-oxiddal színezett pépes anyag, amelyet fém-, cserép- vagy porcelántárgyak felületére égetnek rá fedő-, ill. védőrétegül vagy díszítésül, s amely e ráégetéssel sima, fényes, üvegszerű bevonatot ad. Pl. átlátszó, átlátszatlan, égetett, festett, kent, rekeszes, azsúr zománc
- **Gesamtkunstwerk:** összművészet, [lásd még >>](#)

Olvass tovább!

- ✓ Petz György (szerk., 2001): *A művészet története. Romantika, realizmus és szecesszió.* Magyar Könyvklub, Budapest.
- ✓ Szilágyi András, Horányi Éva (szerk., 1996): *Szecesszió. A 20. század hajnala. Az európai iparművészet korszakai.* Iparművészeti Múzeum, Budapest.
- ✓ Balla Gabriella (szerk., 2007): *Tiffany & Gallé.* Iparművészeti Múzeum, Budapest.
- ✓ Csenkey Éva, Gálos Miklós (szerk., 2013): *A szecesszió mesterei az Iparművészeti Múzeumban.* Iparművészeti Múzeum, Budapest.
- ✓ Horváth Hilda, Balla Gabriella, Horányi Éva, Lovay Zsuzsanna, Pandur Ildikó, Radványi Diána, Semsey Réka (2018): *A mi szecesszióink.* Iparművészeti Múzeum, Budapest.
- ✓ <http://www.imm.hu/hu/contents/69,Kiadványok>
- ✓ <http://mek.niif.hu/02100/02185/html/422.html>
- ✓ <http://mek.niif.hu/02100/02185/html/427.html>